

SKOLEGANG MED SKOLESTART I FORÅRET 1945.

fortalt af Flemming Thomsen, Ørsted.

Jeg har gået i skole i den gamle kommuneskole i Ørsted fra 1912, den skole der ligger i Lillegade der hvor nu biblioteket har til huse i den gamle gymnastiksal. Dengang var biblioteks-bygningen ikke mere end halvt så stor, ved sydenden lå der et brændeskur af træ, der havde man skolens lager af tørvebrændsel, det sidste år af min skoletid gik jeg i det der dengang hed "Den Tekniske Skole", der hvor der nu i 1999, er indrettet mekanikværksted, "Gerts Auto". Der var to skolestuer i stueetagen, i tagetagen var der bibliotek og pedelbolig. Pedellen hed Peder Pedersen og konen hed Signe. Jeg var blandt de elever der startede i en ny syvende klasse, ellers havde man før den tid gået to år i sjette klasse. Det var også i de lokaler man startede det nye præliminærkursus og forberedelsesklassen hertil.

Jeg var nervøs for at komme i skole, jeg nægtede ofte før, jeg skulle gå i skole, at begynde i skolen, så det var med bævende hjerte jeg sammen med min mor mødte op på skolen. Jeg blev begejstret den første dag jeg var der, og jeg har aldrig været ked af at gå i skole, nu havde jeg endelig nogen på min egen alder at tale med og at være sammen med. Jeg, der havde følt mig som enebarn på grund af aldersforskellen til mine brødre, desuden fordi vores gård lå placeret helt alene for sig selv 2 km. fra anden bebyggelse, jeg havde derfor ikke mulighed for at få legekammerater som mine jævnaldrende i Ørsted.. Min første lærerinde var fru Grand, hun var på det tidspunkt meget syg, så det varede ikke så længe før vi fik en vikar. Fru Grand var den der startede Ørsted bibliotek, hun var lidt af en personlighed, og bibliotekssagen var en hjertesag for hende, men da jeg startede i skolen, var hun ved at være udbrændt og træt. Jeg startede i skolen i foråret 1945, tyskerne beslaglagde gymnastiksalen, så der var af en eller anden grund blevet lagt sandsække i døråbningerne ud til den oprindelige legeplads, der var mellem skolen og gymnastiksalen. Vi havde derfor legeplads ud til østsiden over mod kirken, tyskerne brugte legepladsen til appelplads, jeg kan huske hvordan tyskerne holdt appel i skolegården, til stor gene for undervisningen, med al deres råben og skrigen og ekserceren. Til sidst beslaglagde tyskerne hele skolen, jeg husker hvordan de invaderede vores klasselokaler, en klassekammerats mor gjorde rent i skolestuerne. Dengang hørte det også med til rengøringsjobbet at bære brændsel ind i brændselskassen, den stod ved siden af hver kakkelovn som man fyrede i og opvarmede de fire skolestuer med, disse kasser skulle fyldes op med tørv, det var dagens brændsel dengang, jeg hjalp min kammerat med at fylde tørv i disse kasser. Men den dag skulle der ikke fyldes kasser eller gøres rent, for der var tyskere i alle klasselokaler, vi to drenge gik og snusede rundt på skolen, men det fik en brat ende, pludselig stod der en vred tysk officer foran os, han fyldte døråbningen, og sagde en hel masse vi ikke forstod, men så brølede han, "herraus," så kan det nok være at vi kom af sted i en fart. Vi kom efter konfiskationen til gå i skole i "Sandgårdens" storstue. Tyskerne brugte efterhånden skolen, konfirmandstuen, missionshus og tekniske skole, til krigsfanger og flygtninge, alt dette skete i løbet af 1945, så starten på min skolegang var fyldt med omvæltninger. Jeg husker ganske tydeligt befrielsesaftenen den 4. maj vi sad og spiste da vi hørte budskabet kom i radioen. Vi der boede helt alene der ude på marken løb udenfor, der kunne vi se "Dannebrog" gå til tops på "Købmandsgårdens" tag inde i midt i Ørsted by, min mor lagde en lagkage sammen, som vi fejrede befrielsen med. Dagen efter var jeg med min far i skoven efter brænde, da vi

kom fra skoven og kørte gennem Ørsted, var der på "Polden" samlet en masse mennesker, og det danske flag blev hejst på "Poldens" flagstang. Der blev sunget danske fædrelandssange, der er sikkert også blevet holdt taler, men dem husker jeg ikke, jeg husker den feststemning der var, alle smilede og var glade. De næste dage var præget af fest og glæde med march gennem byen og asfaltbal på mejeripladsen. Der kom besøg af engelske soldater fra Randers, der spillede fodbold mod et hold fra Ørsted. Landet over blev der festet.

Da jeg begyndte i skolen kunne jeg ikke cykle, under krigen var der ikke til at få cykeldæk, så derfor fik jeg først en cykel efter befrielsen, jeg måtte i begyndelsen af min skoletid gå til skole. Fra mine forældres gård der lå alene ude på marken, to kilometer fra Ørsted mod Allingåbro og en halv kilometer fra landevejen, i dag Rougsøvej nr. 55, der var en markvej fra vores gård hen over en mark der tilhørte en handelsmand Thomas Eriksen. Denne vej førte ind til Ørsted, vi havde en tinglyst vejret til denne vej, markvejen mandede ud der hvor nu varmeværket ligger. Denne rute var ikke mere end halvt så lang, som hvis man skulle af den offentlige vej, derfor gik jeg altid den vej til og fra skole, jeg var i skole i al slags vejr. Jeg har endda været i skole, hvor der var nogle fra Ørsted, der ikke kom i skole på grund af vejret. Grunden var, at brændselet jo også var rationeret, så der kunne godt være koldt i skolestuen, men så blev vi flyttet ind i en skolestue på solsiden og måtte dele klasseværelse med en anden klasse, der var der meget lunere, nu kunne vi smide overtøjet, som vi havde siddet og frosset i. Efterhånden lærte jeg da at cykle, jeg har i al den tid jeg har gået i skole, haft min cykel opstaldet hos moster Minna, der boede i det lange hus neden for skolen, og som tidligere er kaldet "Officershuset". Hun og jeg havde den aftale, at jeg satte min cykel ved gavlenden af huset, hvis hun så ville have mig til at køre byærinder eller lignende, da flyttede hun cyklen frem til køkkendøren, det virkede fint i al den tid jeg gik i skole. Der vankede drikkepenge når jeg gik ærinder for hende, så var der til lidt snolder hos "Slikmaren" som havde udsalg lige neden for skolen, i det nuværende Kirkegade nr. 11, hvor der var en tilbygning som var indrettet til brødudsalg, denne tilbygning er for nogle år siden revet ned.

Efter krigen var der stadig knaphed på varer, og mangel på næsten alt. Lærer Mathiasen stod for en papirindsamling, vi elever kunne for et bestemt antal kilo papir, få udleveret kuponer der gav ret til at købe en pakke tyggegummi, jeg har tit og ofte tænkt på at vi da vist blev fuppet lidt. Der kom også det der kaldtes amerikerpakker, som blev fordelt på skolen, det var små gaver til danske eller europæiske børn fra amerikanske børn, ideen var god nok, men vi følte nu at de gjorde os fattigere end vi var.

Jeg mindes også min første banan og appelsin, de kunne købes et år til jul, vores familie kunne købe to af hver hos vores købmand, jeg syntes de bananer var nogle mærkelige nogen, jeg kunne faktisk ikke lide smagen, og appelsinerne var sure.

De første år i skolen, havde vi kun en lærer og det var en lærerinde. Den første var som nævnt fru Grand Poulsen, dernæst fru Lykke Pedersen, frk. Thomsen, disse og forskellige vikarer var de lærer vi de første år kom i berøring med. Senere efter tredje klasse fik vi mere end een lærer. Vi havde det man kaldte en førstelærer, han hed Blåberg, det var hos ham der var indskrivning til skolen, når man var blevet indskrevet, kom man op på hans knæ og skulle ride ranke, det gjaldt så om ikke at falde af, det var umuligt at blive hængende. I skoletiden kaldte han os ofte for babser, det var alle, der blev kaldt det, og til

hver elev uden undtagelse, havde han et øgenavn. Hos ham kunne man købe sparemærker, disse kunne sættes ind i et hæfte, når dette hæfte var fuldt, afleverede man det til Blåberg, som så førte beløbet ind i en sparebog, denne blev ophævet og pengene udbetalt, eller de kunne sættes ind på en ordinær sparekassebog i sparekassen, den dag man gik ud af skolen. Der blev også udgivet et blad der hed, "Søren spar og Søren sold". Lærer Blåberg havde vores klasse til regning og religion, han havde den store billedbibel med de klassiske billeder fra bibelhistorien, det var et privilegium at få lov til at kigge billeder i den. Blåberg var en fantastisk fortæller og tegner. Når han fortalte bibelhistorie, startede han altid med at tegne kortet over Israel og Ægypten, og så tegnede han ellers frit efter hukommelsen. Vi startede altid om morgenen med morgensang og fadervor. Hos Blåberg var hans kone altid med til morgensangen, hun kom stille ind af døren, stod ved siden af katederet Blåberg stod foran det forreste skolebord hvor han fremsagde trosbekendelsen og fadervor, efter den sidste sang gik fru Blåberg stille igen. Blåberg kunne være skrap, når vi havde ham til regning. Hvis nogen af drengene var urolige kom de ind under katederet, der sad de så indtil timen var slut, de fik altid et klask i nakken både ind og ud fra katederet. Når der blev ringet ind til timerne fra frikvarteret som var på fem minutter hver time, var det med at komme hurtigt ind til hans timer, den sidste der kom ind fik et klask i nakken. Jeg har aldrig i min skoletid stået på række før timerne, vi styrtede ind når klokken ringede, og stod op ved vores pladser ved bordene, når læreren kom ind og sagde, "Sæt jer", så gik vi i gang med det samme uden parlamentaren.

I min skoletid startede skolelægeordning, hvor vi blev undersøgt for bl.a.. tuberkulose. Og skoletandlægeordning startede også, det blev min halvårige tortur gennem resten af min skoletid, jeg var rædselslagen for den tandlæge, og har derfor aldrig kunnet se den dybere mening med den ordning. Tandlægen var noget brutal, og instrumenterne var ikke så avanceret som nu om dage, med koldluft og lignende hurtigbor, nej de rendte varme og kørte fast, det gjorde frygtelig ondt. Jeg har døjet med den tandlægestol lige siden. Førstelærer Videbæk efterfulgte Blåberg, han kunne være noget kolerisk husker jeg. De andre lærer jeg husker er Carl Aksel Mathiasen, hr. og fru Kain, fru Pedersen, frk. Gudrun Balle og lærer Carl Marinus Sørensen. De to sidste mindes jeg med taknemmelighed, da det er disse to der har betydet mest for mig i min skoletid, både frk. Balle og Sørensen var bibliotekarer på byens bibliotek, frk. Balle som fast og Sørensen som afløser, Mathiasen var også fast bibliotekar gennem en lang årrække. Ikke mindst frk. Balle har sørget for mange gode stunder med bøger fra biblioteket, Sørensen havde jeg senere som lærer i den frivillige aftenskole, disse to har jeg altid sat stor pris på, og respekteret dem for deres pædagogiske evner. Mathiasen var sanglærer og kirkesanger, han var også en afholdt lærer, som vi elever trygt kunne henvende os til, når der var noget vi ikke forstod. Jeg husker engang medens jeg gik i forberedelsesklasse til præliminærklassen, da havde vi fået nogle opgaver i aritmetik af lærer Blåberg. Der var ikke een der forstod et kuk af hvad det gik ud på. Da fik vi, ved at henvende os til lærer Mathiasen om hjælp, ekstraundervisning hvor han brugte sin fritid på at hjælpe os, til lidt forståelse af problemstillingen, jeg gennemførte aldrig et skoleforløb i denne forberedelsesklasse. Denne klasse blev nedlagt eller ændret, under stor ståhej mellem provst Asmund og resten af sognet, der var stor uenighed omkring undervisningsformen, provst Asmund tabte slaget meldte sig ud af skolekommisionen, men Asmund var storsindet nok til at kunne vedstå sig sit nederlag, og det kan læses i den lokale avis fra dengang da debatten den var på sit højeste i 1949. Citat fra "Ørsted & Omegns Avis" den 22. juni 1949, der lyder som følger.

" Som tilhørende den tabende part, er det mig en æressag herved at bringe forkæmperne for kursusplanen min gratulation, i anledning af at skoledirektionen har meddelt godkendelse af kursus.

Dette er en ny situation, og den skal respekteres. Dette er hverken åben eller tilsløret polemik. Nu skal der ikke kævles men arbejdes, skolens gerning er så vigtig at alle uvedkommende interesser må holdes udenfor. Det er børnene fra de mange hjem det gælder. Kommunens position og enkeltmands prestige er ingenting i forhold til det hensyn, vi skylder vore børn."

Ørsted præstegård 17. juni 1949, Johannes Asmund.

Så selv om debatten havde været hård, optrådte Asmund på en måde der kan savnes i dagens debatter anno 1999.

Skolens daglige trummerum kunne når vejret var godt, blive afbrudt af boldspil på legepladsen, der hvor man var fri af vinduerne, eller man gik en tur i "Bakkerne", der dengang lå hen i lyng. "Bakkerne" er blevet tilplantet i min skoletid. Turen kunne også gå enten til Stenalt skoven, eller ned i "Krattet" som det hed dengang, det er der, hvor der nu er overløbsbassin for regnvandet fra Ørsted by, før den tid var det blevet lavet til rensningsanlæg for Ørsted by. Lærer Carl Marinus Sørensen har lavet mange ture derned, når vi havde botanik, der var som sagt et stort pilekrat der, og en masse forskellige blomster.

En anden ting som brød rytmen i dagligdagen var valgdagene. Gymnastiksalen blev brugt som valglokale, der var derfor en livlig trafik af folk til og fra på sådan en dag, det kunne nok give lidt uro i undervisningen.

Der var også de årlige koncerter i Ørsted Biograf, med Randers byorkester, det var en afveksling ud over det sædvanlige, orkesterets dirigent fortalte om de enkelte instrumenter, derefter spillede man for os i en times tid, det varede nok et par timer i alt.

Så var der udflugterne, jeg kan huske ture til Himmelbjerget, - Viborg domkirke, - Randers zoologiske have, - Københavnerturen der varede en uge, jeg fejrede min 11 års fødselsdag på den tur. Jeg husker det tydeligt, for mine kammerater gik og hviskede og tiskede, og de holdt mig udenfor, det var ikke noget jeg var vant til, så jeg var noget irriteret på dem, og prøvede at fritte forskellige af dem ud, men de ville ikke fortælle noget. Det mandede ud i at de kom med en gave til mig, en stor gummibold, og noget chokolade, som de havde købt i fællesskab. Det var pænt gjort af dem, derfor husker jeg altid den tur. Vi blev også på den tur udsat for en børnelokker, uden egentlig at forstå hvad der foregik. Det er først langt senere som voksen at den erkendelse er kommet frem. Det foregik ved at vi midt på dagen holdt rast i en park. Da kom der en mand hen til vi drenge og spurgte om vi havde set Istedløven, for den skulle vi da se når vi var i København, den havde vi ikke set og den ville vi selvfølgelig gerne se. Men inden vi kom ud af parken, havde førstelærer Videbæk opdaget hvad der foregik, jeg har aldrig set ham så gal før eller siden. Han røg op fra bænken og råbte, "Kan i komme her", han var helt rød i hovedet, vi blev formanet imod at følge med fremmede, andet skete der ikke, manden sagde undskyld Hr. og forsvandt hurtigt. Vi forstod ikke helt hvorfor vi ikke måtte se den løve, nogle dage

senere kom vi forbi den, så vi fik den altså at se alligevel.

Det var også på den tur der var nogle af drengene der fik deres cigaretter konfiskeret, efter at have røget på et offentligt toilet, det skete fordi lærer Videbæk også skulle på toilettet, vi andre fik hurtigt pigerne til at gemme cigaretterne for os, der var ingen der kunne finde på at mistænke pigerne, så vi klarede frisaag med fromme miner og beholdt cigaretterne.

Der er mange på min alder, også de der er yngre, der taler om kadaverdisciplin og tæsk i deres skoletid, det er ikke noget jeg kender til i den udstrækning, de taler om det. Jeg har kun oplevet lærer Kain gå over gevind, jeg mener også det blev påtalt, han var ikke længe ved skolen, han var for ekstrem, kunne slet ikke styre sit temperament. Der kunne falde en lussing engang imellem. Jeg kan for mit vedkommende kun sige, min opfattelse af vores skole i Ørsted, at på den tid jeg var skolesøgende, var den en moderne skole forstået på den måde, at lærekræfterne var fremsynede, sådan at vi fik en tidssvarende undervisning, jeg kan derfor mindes min skolegang med glæde. Men vi havde respekt for lærerne, og der var en disciplin som nok ingen forstår i dag, vi rejste os op når læreren eller en anden voksen kom ind i klassen, det var for at udvise høflighed og respekt for den person der kom. Vi sad på vores plads rakte hånden op og ventede til vi blev spurgt rejste os op når vi blev hørt i lektierne, så på den måde var det en del anderledes en nutiden kan man sige. En anden ting fra min skoletid jeg mindes med glæde er Ørsted bibliotek, allerede i første klasse blev vi gjort bekendt med biblioteket gennem lærerinde fru. Grand, hun var den der startede Ørsted bibliotek, og var utrættelig i arbejdet for biblioteks udlån, senere blev Gudrun Balle bibliotekar, og med hendes vejledning har jeg båret mange gode bøger hjem, kom man med en bog som man efter hendes mening ikke var moden nok til at læse, så gik man derfra med en anden bog uden at føle sig undertrykt, man følte sig derimod vejledt. Det er det der kaldes pædagogik. Der var også tid til at læreren læste historier for os, flere hele bøger fik vi læst højt i min skoletid. Det var titler som, "Frændeløs" , - "Onkel Toms Hytte", -"Huckleberry Finn", -"Tom Sawyer",- "Særlingen", jeg kan endnu huske Carl Marinus Sørensen, når han læste op for os, han spillede helt med i rollerne fra fortællingerne, førstelærer Blåberg digtede historier ud af den blå luft og dem slugte vi med stor glæde, Blåberg genfortalte også "Niels Holgersens eventyr" frit efter hukommelsen, og dikterede videre på denne historie og det var ikke de kedeligste fortællinger der kom ud af det. Disse stunder med fortællinger og eventyr er nok grundlaget for mine mange gode oplevelser med bøger siden hen.